

ЗАТВЕРДЖУЮ
Директор Державної установи
«Інститут харчової біотехнології та геноміки
НАН України»

Я.Б. Блюм
М.П.

АНОТОВАНИЙ ЗВІТ
про виконану роботу у 2020 році в рамках реалізації проекту
із виконання наукових досліджень і розробок
«Створення нових ефективних інгібіторів формування Z-кільця з метою отримання
протитуберкульозних препаратів антимітотичної дії / Creation of new effective inhibitors of
Z-ring formation in order to obtain anti-tuberculosis drugs with antimitotic action»
(назва Проекту)

Назва конкурсу: «Наука для безпеки людини та суспільства»

Реєстраційний номер Проекту: 2020.01/0357

Підстава для реалізації Проекту з виконання наукових досліджень і розробок
реєстраційний номер №2020.01/0357, «Створення нових ефективних інгібіторів формування Z-
кільця з метою отримання протитуберкульозних препаратів антимітотичної дії / Creation of new
effective inhibitors of Z-ring formation in order to obtain anti-tuberculosis drugs with antimitotic
action»

Рішення наукової ради Національного фонду досліджень України щодо визначення переможця
конкурсу «Наука для безпеки людини та суспільства» протокол від «16-17» вересня 2020 року
№ 21.

1. ЗАГАЛЬНА ІНФОРМАЦІЯ ПРО ПРОЄКТ

Тривалість виконання Проекту

Початок – дата укладання Договору про виконання наукових досліджень і розробок;

Закінчення – 2021 рік.

Загальна вартість Проекту, грн. 3 137 100

Вартість Проекту по роках, грн.:

1-й рік 801 100

2-й рік 2 336 000

2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ВИКОНАВЦІВ ПРОЄКТУ

до виконання Проекту буде залучено 11 виконавців, з них:

доктори наук 1;

кандидати наук 10;

інші працівники 0.

3. ІНФОРМАЦІЯ ПРО ГРАНТООТРИМУВАЧА ТА ОРГАНІЗАЦІЮ(Ї) СУБВИКОНАВЦЯ(ІВ) ПРОЄКТУ

Державна Установа «Інститут харчової біотехнології та геноміки Національної академії наук України»

Організаційно-правова форма підприємства/установи/організації - Державна організація (установа, заклад, підприємство)

Підпорядкованість підприємства/установи/організації - Національна академія наук України

Код ЄДРПОУ 02128514

Код(и) КВЕД 72.11; 72.19

Стратегічні напрями наукової діяльності

- Вивчення молекулярно-біологічних і клітинно-біологічних механізмів життедіяльності рослинних клітин на основі розвитку структурної та функціональної геноміки і біоінформатики рослин, структурної біології та молекулярної генетики.
- Розробка нових молекулярних біотехнологій та нанобіотехнологій рослин і прокаріотичних систем; розробка наукових засад ресурсозаощаджувальних технологій переробки сільськогосподарської сировини, одержання нових видів харчових продуктів та отримання біопалива з біомаси.
- Розробка наукових засад ресурсозаощаджувальних технологій переробки сільськогосподарської сировини, одержання нових видів харчових продуктів та отримання біопалива з біомаси.
- Розробка біотехнологій виробництва продуктів харчування, їх складових та біологічно активних компонентів, молекулярногенетичних і біохімічних методів фітосанітарного, медико-біологічного контролю продовольчої сировини, харчових добавок, продуктів і кормів та наукових засад біобезпеки.

ПІБ керівника підприємства/установи/організації - Блюм Ярослав Борисович

Юридична адреса підприємства/установи/організації
Україна, 04123, м. Київ, вул. Осиповського, 2А

Поштова адреса

Україна, 04123, м. Київ, вул. Осиповського, 2А

Фактична адреса

Україна, 04123, м. Київ, вул. Осиповського, 2А

Телефон +380444630532

Адреса електронної пошти office.ifbg@nas.gov.ua

Посилання на веб сторінку підприємства/установи/організації <http://ifbg.org.ua/uk>

4. ОПИС ПРОЄКТУ

4.1. Мета Проекту (до 200 знаків)

Пошук нових інгібіторів механізму клітинного поділу збудників туберкульозу, орієнтованих на унікальні молекулярні мішені мітотичного апарату мікобактерій, що здатні викликати летальні конформаційні зміни цільових білків.

4.2. Основні завдання Проекту (до 400 знаків)

- визначення пріоритетних мішень *M.tuberculosis* та *M.bovis*;
- скринінг поверхні мішень та пошук сайтів зв'язування ефекторів і їх похідних;
- реконструкція ліганд-білкових комплексів;

- спектрофотометричне і біохімічне підтвердження взаємодії білок/хіт;
- скринінг протимікробної дії відібраних сполук-лідерів;
- визначення мінімальної інгібуючої концентрації сполук-лідерів;
- тестування 10-20 відібраних сполук-лідерів на вибраних штамах.

4.3. Детальний зміст Проекту:

- Сучасний стан проблеми (до 400 знаків)

За офіційними даними МОЗ України епідемія туберкульозу триває з 1995 року і охоплює всі області країни. Ефективність лікування хвороби складає менше ніж 80%, тоді як токсичність лікарських засобів призводить до численних побічних ефектів. Зважаючи на це, розробка нових ефективних інгібіторів цільових мішеней мікобактерій, які зберігають максимальну консервативність і водночас не мають очевидних гомологів у людини є нагальною потребою міжнародного рівня.

- Новизна Проекту (до 400 знаків)

Нова стратегія лікування туберкульозу передбачає відмову від старих методів і корекцію базових протоколів. Водночас специфіка спектру запланованих молекулярних мішеней створює можливість подолання існуючої проблеми мультирезистентності мікобактерій з використанням *in silico*, *in vitro* та *in situ* підходів. Запропонована комбінація досліджень дозволяє скоротити матеріальні і часові витрати, потрібні для розробки і пошуку нових препаратів.

- Методологія дослідження (до 400 знаків)

Алгоритм та методи будуть основані на протоколі ВО CSLabGrid з супроводом *in vitro* або *in situ* верифікації результатів та IT-підтримки. *De novo* конструювання інгібіторів та біохімічна верифікація буде проведена за допомогою методів аналітичної та органічної хімії, зокрема йонобмінної хроматографії та спектрофотометрії. Тестування *in vitro* являтиме собою визначення чутливості вакцинного штаму *M. bovis* до відібраних хімічних речовин.

5. ОТРИМАНІ НАУКОВІ АБО НАУКОВО-ТЕХНІЧНІ РЕЗУЛЬТАТИ (до 2 сторінок) в поточному році/ в рамках реалізації Проекту, зокрема:

5.1. Опис наукових або науково-технічних результатів, отриманих в рамках виконання Проекту (із зазначенням їх якісних та кількісних (технічних) характеристик)

Визначено пріоритетні молекулярні мішенні, сайти зв'язування лігандів та надана оцінка унікальності структури і потенційної токсичності відібраних речовин для людини. На підставі аналізу 23 734 сполук, що проявляють активність проти представників роду *Mycobacterium*, створено бібліотеку похідних, що спрямовані на пріоритетні мішенні метаболізму і клітинного поділу бактерій. Відібрано 7 перспективних речовин, що проявляють спорідненість до ГТФ-обмінного і алостеричного (бензамідного) сайтів FtsZ білків. Відібрано праймери та відпрацьовано протокол полімеразної ланцюгової реакції для ідентифікації представників *Mycobacterium* spp. Встановлена порогова чутливість вакцинного штаму *M. bovis* до рифампіцину та стрептоміцину, що необхідно для подальшого тестування біологічно-активних сполук. Розроблено протокол визначення протимікробної дії інгібіторів клітинного поділу з використанням вакцинного штаму *M. bovis*.

5.2. За наявності науково-технічної продукції обґрунтування її переваг у порівнянні з існуючими аналогами

Визначено молекулярні мішенні і сайти їх взаємодії з лігандами, що мають критичний вплив на апарат клітинного поділу мікобактерій. Створено унікальні похідні бібліотеки потенційних протитуберкульозних сполук диференціально спрямованих на пріоритетні молекулярні мішенні. Розроблено протокол полімеразної ланцюгової реакції для диференційної ідентифікації видів *Mycobacterium* spp. Розроблено протокол оцінки протимікробної дії інгібіторів клітинного поділу з використанням вакцинного штаму *M. bovis*. Перевагою отриманих наукових даних є те, що

вперше виконано комплексне порівняння цільових білків і сайтів зв'язування лігандів з точки зору спорідненості до сайту зв'язування і потенційної токсичності для людини. Отримані похідні бібліотеки речовин, що проявляють унікальність до певних сайтів молекулярних мішеней *M. tuberculosis* і *M. bovis*. Унікальність зазначених бібліотек речовин також відрізняється можливістю синтезу в один крок (за умов використання комерційно доступних реагентів). Розроблений метод генетичної ідентифікації видів *Mycobacterium* spp. має суттєву перевагу завдяки спрощеному та безпечному протоколу.

5.3. Практична цінність отриманих результатів реалізації Проекту для економіки та суспільства (стосується проектів, що передбачають проведення прикладних наукових досліджень і науково-технічних розробок)

Головне практичне значення полягає в унікальності цільових білків і сайтів, що були визначні не лише з позиції ефективності зв'язування з лігандами, але також з позиції виключення альтернативних взаємодій з протеомом людини. Отримані віртуальні бібліотеки і розроблені протоколи мають цільову спрямованість на унікальні молекулярні мішенні, що значно спростить і прискорить розробку протитуберкульозних препаратів. У кінцевому підсумку це покращить ефективність лікування туберкульозу. Отримані результати мають комплексний характер і включають віртуальний пошук нових протитуберкульозних сполук, розробку протоколів синтезу, а також верифікацію отриманих сполук на штамах *Mycobacterium* spp., що збільшує ефективність процесу скринінгу і якості отриманих результатів.

5.4. Опис шляхів та способів подальшого використання результатів виконання Проекту в суспільній практиці.

Результати аналізу пріоритетних молекулярних мішеней і отримані бібліотеки лігандів дозволяють виконати масштабний віртуальний скринінг принципово нових інгібіторів основних процесів життєдіяльності бактерій, зокрема апарату клітинного поділу збудників туберкульозу: *M. tuberculosis* та *M. bovis*. Оптимізовані протоколи конструювання інгібіторів *de novo* дозволяють здійснити оперативний і більш дешевий синтез цільових сполук. Розроблені протоколи тестування інгібіторів міtotичної активності з застосуванням вакцинового і польового штамів мікобактерії, а також, набори колективу з спектрофотометричного підтвердження ліганд-білкової взаємодії, забезпечать надійне експериментальне підтвердження молекулярного механізму і інгібуючої дії відібраних сполук-лідерів. Отримані дані необхідні для створення ефективних препаратів для лікування форм туберкульозу людини і сільськогосподарських тварин, викликаного *M. tuberculosis* і *M. bovis*.

Науковий керівник Проекту

Завідувач лабораторії біоінформатики та
структурної біології ДУ ІХБГ НАНУ,
старш. наук. спів., к.б.н.

Карпов П.А.

(підпис)

